

Obsah

Úvod	11
1. Temperament jako základ osobnosti (Martina Komzáková)	15
1.1 Temperament a jeho neurobiologické základy	16
1.2 Vysoká senzitivita jako temperamentový rys	19
1.3 Temperament, vývoj osobnosti a utváření identity dítěte	22
1.4 Uvažování o temperamentu dítěte v perspektivě učitelů a rodičů	25
Literatura	28
2. Attachment a jeho role v socializaci předškolního dítěte (Martina Komzáková)	31
2.1 Stručný přehled vývoje teorie attachmentu	32
2.2 Typy vazeb a jejich charakteristika	33
2.2.1 Bezpečná vazba	33
2.2.2 Nejistá vyhýbavá vazba	34
2.2.3 Nejistá ambivalentní, úzkostná vazba	35
2.2.4 Dezorganizovaná vazba	36
2.3 Neurobiologické aspekty jednotlivých typů vazeb	37
2.4 Význam vztahové zkušenosti	39
2.5 Temperament a kvalita attachmentu v předškolním věku	42
2.6 Aplikace teorie attachmentu pro rodiče a pedagogy	43
2.6.1 Pedagog jako vztahové zrcadlo a konzistentní prostředí	44
2.6.2 Rozpoznání typů attachmentu a funkční interakce pedagoga	46
Literatura	49
3. Teorie mentalizace (Martina Komzáková)	57
3.1 Módy lidské psychiky a dimenze mentalizace v dětském vývoji	59

3.1.1	Vývoj mentalizace v raném dětství: prementalizační módy	60
3.1.2	Dimenze mentalizace – praktické rozlišení pro interakci s dítětem	73
3.2	Módy psychiky dospělého a interakce s dítětem	78
3.3	Temperament, attachment a psychické módy	79
3.3.1	Aktivace psychických módů ve vztahu k temperamentovým rysům	80
3.3.2	Citová vazba a aktivace psychických módů	82
3.4	Důležitost reflektivní funkce dospělého	84
	Literatura	87
4.	Symbolická hra, pretend mód a přechodový objekt <i>(Martina Komzáková)</i>	93
4.1	Symbolická hra	94
4.1.1	Symbolická hra a tvořivost	95
4.1.2	Podmínky rozvoje symbolické hry	96
4.2	Přechodový objekt a jeho význam v životě dítěte	97
4.2.1	Přechodový objekt, přechodný objekt vlastnění a hračka	101
4.2.2	Přechodový objekt jako nástroj podpory emoční stability dítěte	102
4.2.3	Jak pedagog rozpozná přechodový objekt dítěte	104
4.2.4	Kolektivně sdílený objekt	105
	Literatura	106
5.	Kognitivní dovednosti předškolního dítěte <i>(Kateřina Lohrová)</i>	111
5.1	Základní teoretická východiska	112
5.1.1	Struktura a limity myšlení předškolního dítěte	112
5.1.2	Vývoj myšlení jako internalizace sociálních interakcí	114
5.1.3	Zpracování informací: jak se dítě učí myslet efektivně	116
5.1.4	Integrace struktury a výkonu	117
5.2	Hlavní oblasti kognitivního vývoje	119
5.2.1	Vnímání a pozornost	119
5.2.2	Paměť	121

5.2.3	Exekutivní funkce	123
5.2.4	Myšlení, chápání příčiny a způsob konceptualizace světa	125
5.2.5	Sociální vliv na kognitivní vývoj a myšlení dítěte	131
5.3	Vývoj teorie mysli	132
5.3.1	Teorie mysli a mentalizace	133
	Literatura	134
6.	Emoční dovednosti předškolního dítěte (Dana Buršíková)	145
6.1	Vývoj emocí v předškolním období	146
6.1.1	Diferenciace a verbalizace emocí	147
6.1.2	Emoční skripty a anticipace emocí u druhých	149
6.1.3	Kulturní a genderové rozdíly v emoční socializaci	150
6.2	Regulace emocí a její determinanty	151
6.2.1	Neurovývojový podklad	151
6.2.2	Vztah k exekutivním funkcím a temperamentovým dispozicím	152
6.2.3	Sociální dimenze regulace emocí	154
6.2.4	Strategie regulace a přechod k vnitřní kontrole	156
6.3	Vývoj sebereflektivních emocí	157
6.3.1	Teorie mysli, mentalizace, empatie a perspektivní převzetí	158
6.4	Vývoj morálního vědomí	159
6.4.1	Počátky morálních emocí a svědomí	161
6.4.2	Teoretické přístupy k vývoji morálky	162
6.4.3	Vztah morálního vývoje k citové vazbě a rodičovskému stylu	166
6.5	Humor jako specifická emoční dovednost	167
6.5.1	Humor – indikátor kognitivní flexibility a sociální citlivosti	168
	Literatura	171
7.	Řeč a komunikace předškolního dítěte (Kateřina Lohrová)	179
7.1	Teoretická východiska vývoje řeči	180
7.1.1	Biologické předpoklady řeči a nativistické teorie	180

7.1.2	Kognitivní teorie vývoje řeči	182
7.1.3	Behaviorální a sociálně-interakční přístupy	183
7.2	Etapy vývoje řeči v předškolním věku	184
7.2.1	Od holofrází k větám (1–3 roky)	185
7.2.2	Gramatikalizace řeči (3–4 roky)	186
7.2.3	Konsolidace řečových dovedností (4–6 let)	188
7.3	Rozvoj narativních schopností	189
7.3.1	Vztah ke čtenářské pregramotnosti	191
7.4	Vývoj komunikačních dovedností	192
7.4.1	Verbální a neverbální složky komunikace	192
7.4.2	Pragmatika: učení se pravidlům konverzace	193
7.4.3	Oslabování egocentrismu, rozvoj porozumění a empatie	194
7.5	Individuální variabilita a faktory ovlivňující vývoj řeči	195
7.5.1	Temperament, kognitivní schopnosti a pohlaví	196
7.5.2	Jazykové prostředí v rodině	197
7.5.3	Vliv médií a digitálních technologií	198
	Literatura	199
8.	Kresba předškolního dítěte (<i>Dana Buršíková</i>)	209
8.1	Vývoj dětské kresby	210
8.1.1	Od narození do tří let: od skvrn po presymbolické čmárání	210
8.1.2	Přechod k symbolické kresbě a počátky figurálního zobrazení	214
8.1.3	Symbolická kresba a předschematické stadium	216
8.1.4	Přechod k vizuálnímu realismu a schematické stadium	224
8.2	Charakteristické znaky kresby předškolního dítěte	227
8.2.1	Obsah, symbolika a narativita kresby	227
8.2.2	Kognitivní a emoční souvislosti kresebného projevu	228
8.2.3	Vztah kresby a řečového vývoje	230
8.2.4	Sociální a kulturní kontext kresby	230
8.3	Kresba, pregramotnost a gramotnost	231
	Literatura	233

9. Školní zralost (Andrea Štětková)	239
9.1 Historický pohled na školní věk	239
9.2 Vymezení pojmů: školní zralost a školní připravenost	240
9.3 Oblasti školní zralosti a připravenosti	242
9.3.1 Oblast tělesného vývoje	243
9.3.2 Oblast kognitivních funkcí, grafomotorika a vizuomotorika	244
9.3.3 Emoční a sociální oblast	256
9.3.4 Oblast praceschopnosti a motivace	258
9.4 Psychologické aspekty práce s dítětem před nástupem do školy	259
9.4.1 Podpora školní připravenosti v mateřské škole	260
9.4.2 Diagnostika školní zralosti a připravenosti	262
9.4.3 Práce se školsky nezralým dítětem a rozvoj oslabených oblastí	266
9.5 Školní připravenost a rozhodování o nástupu	275
9.5.1 Zápis dítěte do 1. ročníku základní školy	278
Literatura	279
 Shrnutí	 283
 Resumé	 285
 Rejstřík	 287
 O autorkách	 291